

земельні ділянки, що фактично знаходяться в їх користуванні. Ця проблема особливо характерна для малих міст та сільської місцевості. При відсутності на законодавчому рівні обов'язку оформлення права власності на об'єкти нерухомості громадяни десятиріччями живуть в будинках і ведуть особисте підсобне господарство, з юридичної точки зору не будучи власниками, а значить, і платниками податків. Найчастіше фізичні особи звертаються до органів технічної інвентаризації та реєстрації лише у випадку планованого відчуження майна (продаж, дарування, оформлення заповіту). Те ж і при індивідуальному житловому будівництві. Власники зведених житлових будинків не реєструють їх, посилаючись на неповне завершення будівельних робіт. Відсутність у законодавстві нормативних термінів такого будівництва дозволяє затягувати процедури обліку новозбудованих об'єктів як завгодно довго. Тому у цю сферу необхідно внести нормативні зміни, які унеможливають такі порушення.

Одночасно в Україні треба надати більше прав місцевим органам влади у справлянні місцевих податків та запровадити дієвіші інструменти стимулювання приросту доходів бюджету.

Крім того, досвід високорозвинених країн світу доводить, що децентралізація влади має визначальне значення у сприянні економічному розвитку регіонів, ефективному наданні соціальних послуг населенню, покращенню життєвого рівня та благополуччя широких верств населення.

Для забезпечення самостійності місцевих органів влади необхідним є створення самостійних бюджетів для фінансування основних функцій та заходів місцевої влади. На жаль, в Україні більшість регіонів є дотаційними і велика частка у кожному місцевому бюджеті залежить саме від трансфертів з державного бюджету та трансфертів з бюджетів інших рівнів, тому постає потреба у виявленні та використанні всіх можливих резервів збільшення власних доходів бюджетів. Таким чином, питання бюджетної децентралізації є найважливішим аспектом у проведенні реформи місцевого самоврядування. Саме таких змін очікує вся країна.

Ткач Олексій Валерійович

ст. гр. ФУПОзм-21, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД БЮДЖЕТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Численні недоліки практики бюджетного забезпечення соціальної політики в Україні актуалізують питання пошуку підходів та принципів її реформування, без цього завдання, поставлені перед державою у соціальній площині будуть недосяжними. Таке реформування має передбачати активні дослідження у двох напрямках: з одного боку, пошук

методів та інструментів підвищення віддачі від направлених бюджетних ресурсів на соціальну політику без зміни їхнього обсягу; з іншого боку, пошук можливостей для зменшення обсягів використання коштів бюджету без втрати досягнутого на теперішній час корисного ефекту. Зважаючи на необхідність вирішення цих завдань, важливо поряд із зусиллями щодо пошуку власних рецептів вирішення наявних проблем, звернути увагу теж на зарубіжні підходи до бюджетного фінансування соціальних заходів з метою запозичення кращих іноземних практик.

Хоча модель соціальної політики у кожній країні має унікальні ознаки, які обумовлені економічними, історичними, ментальними особливостями суспільства, все ж можна виокремити ряд спільних рис, які притаманні соціальній політиці усіх європейських країн – членів ЄС:

- поєднання універсальних соціальних трансфертів компенсаційного типу із проведенням соціальної політики, спрямованої на попередження бідності, підвищення продуктивності праці, сприяння працевлаштуванню безробітних громадян, людей з обмеженими можливостями, представників інших суспільних груп, тобто надання кожному громадянину можливостей самостійно вирішити проблеми матеріального становища за рахунок індивідуальних зусиль;

- децентралізація системи соціального захисту, субсидіарний підхід до розподілу соціальних зобов'язань держави між центром та регіональними органами влади; активний розвиток соціального та державно-приватного партнерства у соціальній сфері та соціальних послугах; залучення інституцій громадянського сектору до вироблення пріоритетів соціальної політики;

- об'єктивність та реальність програм соціального захисту. У західних країнах ухваленню нової соціальної програми передують зважені розрахунки можливостей її виконання, залучення ресурсів, наявності інституційного та технічного забезпечення, а також прораховуються потенційні результати;

- транспарентність соціальних програм, встановлення зрозумілих правил набуття права на соціальну допомогу чи призначення соціальних виплат. Однак, простота призначення соціальних трансфертів поєднується із жорстким та ефективним контролем за обґрунтованістю потреби у соціальній підтримці та відповідальністю реципієнтів за неправомірне використання допомоги з боку держави [1].

У країнах Європи соціальні трансферти відіграють важливу роль як джерело доходів населення, однак їхні обсяги, структура та масштаби застосування значно диференційовані. Ці показники різняться між окремими країнами в першу чергу через відмінності в економічному розвитку, а також в залежності від того, який тип соціальної політики провадиться у країні.

Суттєві відмінності у практиці надання соціальних трансфертів у країнах ЄС спостерігаються у контексті принципів призначення виплат. Так, за даними Євростат, у 2012-2016 рр. тільки 10% соціальних трансфертів у країнах ЄС мали адресний характер, решту соціальних виплат складала категоріальні допомоги. Соціальні трансферти, обумовлені рівнем доходу реципієнта найбільшу роль мали у країнах «британської традиції» (Великобританія, Ірландія). Натомість, у країнах Балтії абсолютну перевагу мають універсальні (категоріальні) трансферти, право на отримання яких визначає приналежність реципієнта до певної категорії населення. У Латвії, Естонії, Литві ці трансферти складають понад 95-98% загальних обсягів [3].

Соціальні трансферти у країнах ЄС, як і в Україні, фінансуються з багатьох джерел: бюджетів різних рівнів, системи соціального страхування (у країнах, де кошти соціального страхування відділені від бюджету), коштів приватного бізнесу в рамках корпоративної соціальної відповідальності, коштів благодійних фондів, церковних спільнот, благодійних пожертв фізичних осіб. Однак, роль цих джерел у розрізі видів соціальних трансфертів може різнитися. Провідну роль у пенсійному забезпеченні відіграють фінансові ресурси системи соціального страхування; важливу роль у фінансуванні соціальної допомоги для маргінальних суспільних груп (безхатченки, наркозалежні, асоціальні елементи) мають фінансові ресурси приватних структур та благодійних фондів; натомість, у питанні соціального захисту сім'ї, дітей, малозабезпечених відіграють ресурси держави, направлені на ці потреби з бюджетів усіх рівнів. Розглянемо їх більш детально.

Обсяги фінансування різних форм соціального захисту сімей з дітьми сильно залежать як від того, наскільки розвинутою та міцною є економіка країни, так і від того, наскільки складною є демографічна проблема для країни, який тип соціальної політики у ній провадиться. У відносному вимірі найбільше коштів на соціальний захист дітей направляють скандинавські країни (Швеція, Данія, Норвегія), країни «британської традиції» (Великобританія, Ірландія), а також окремі країни із вкрай складною демографічною ситуацією (Угорщина). У цих державах з бюджетів усіх рівнів на різні форми соціального захисту дітей витрачають понад 3,0-3,5% ВВП. Натомість, у країнах південної та східної Європи, попри складну демографічну ситуацію, рівень видатків на ці потреби в 1,5-2,0 рази нижчий. Серед розвинутих країн найменше на соціальний захист дітей у відносному вимірі витрачають у Південній Кореї та США – 0,7-0,8% ВВП, що втричі нижче, ніж в середньому по групі економічно розвинутих країн.

Якщо оцінити структуру надання соціальних трансфертів у розрізі форм (грошові та натуральні), то виявити якісь закономірності доволі складно. Зокрема, у 22 країнах ОЕСР переважає надання допомоги у

грошовій формі. Разом з тим, якщо у Канаді, Ірландії, Естонії, Словаччині цей показник складає 80,0-87,5%, то в Мексиці, Ісландії – 36,4% і 40,0%, відповідно, а в США – 14,3%. У Південній Кореї соціальна допомога у грошовій формі взагалі відсутня, натомість реципієнти отримують податкові пільги та різні послуги [2, с. 6]. Оцінюючи ці дані, можемо констатувати, що співвідношення між грошовими та натуральними трансфертами у кожній країні формується не в залежності від типу соціальної політики, а скоріш визначається специфікою ставлення суспільства до питань соціальної підтримки, наявним досвідом та проблемами функціонування системи соціального захисту та іншими чинниками.

Питання пошуку оптимального співвідношення між формами соціальних трансфертів є доволі складним, адже кожна із них має свої переваги і недоліки. Для прикладу, головні переваги грошової форми соціальних трансфертів у тому, що вони є більш гнучким інструментом соціальної політики, дають можливість уряду оперативно коригувати поточні потреби у коштах на їх виплату; грошові виплати є більш зручними в організаційному плані, адже не потребують витрат на організацію надання благ і послуг для реципієнтів; перевагою є також прозорість грошової форми соціальних трансфертів, адже їх легше проаналізувати з точки зору ефективності соціального захисту; нарешті, грошові виплати є більш психологічно «легшими» для реципієнтів, бо вони самостійно вирішують питання того, яким чином розпорядитися отриманою допомогою.

Найбільшими проблемними моментами грошової форми надання соціальних трансфертів є складність оцінки ефективності використання коштів реципієнтами, а також наявність помилки включення, коли допомогу отримують ті, хто її реально не потребує. Внаслідок цього, в теперішній час у більшості розвинутих держав відбувається поступова переорієнтація із надання грошових виплат до натуральних форм соціального захисту. За перше десятиліття ХХІ ст. частка видатків бюджетів на грошові виплати у структурі соціальної допомоги сім'ям з дітьми знизилась у 12 з 23 країн ОЕСР, в тому числі у Канаді – на 40%, Великобританії, Іспанії, Новій Зеландії, Нідерландах – на 20%. Натомість питома вага податкових пільг як форми квазіфінансування соціальних трансфертів сім'ям з дітьми за цей період не зазнала істотних змін, за винятком США і Південної Кореї [2, с. 9].

Значна перевага категоріальних соціальних трансфертів у розвинутих країнах ЄС пояснюється тим, що до їх числа зараховують пенсійні виплати, виплати по безробіттю. Якщо ж узяти до уваги власне соціальні трансферти у випадку реалізації специфічних соціальних ризиків (виплати малозабезпеченим, самотнім матерям), то загальною особливістю програм надання таких виплат є принципова спрямованість на допомогу з

боку держави тільки тому випадку, якщо не існує ніяких інших способів вирішити проблему низького рівня життя власними силами. Принципова позиція при призначенні соціальних виплат стала наслідком кризи соціальної держави, яка виявилась у непрогнозованому зростанні масштабів соціального утримання, розгулу патерналістських настроїв у суспільстві, що призвело до різкого зниження темпів економічного розвитку на фоні збільшення показників бюджетного дефіциту. Відтак, в сучасних умовах у країнах ЄС на законодавчому рівні відмовились від політики патерналізму, закріпивши у нормах соціального права необхідність всебічної орієнтації на власні сили й можливості, на збільшення доходів за рахунок власної праці чи використання наявного майна родини, що претендує на матеріальну допомогу з боку держави.

Література:

1. Европейский демографический барометр. URL: <http://demoscope.ru/weekly/2006/0263/barom04.php>
2. Мисхина, С. Зарубежный опыт и реформирование социальной поддержки малоимущих семей (населения): науч. доклад. М.: Российская академия народного хозяйства и государственной службы, 2013. – 84 с.
3. Living conditions in Europe. 2014 Edition. Eurostat Statistical books. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014. 134 p.
4. Social protection in 2015. Almost one-third of EU GDP spent on social protection. Eurostat news release. 2017. 8 December. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8510280/3-08122017-AP-EN.pdf/d4c48fca-834b-4b08-bdec-47aaa226a343>

Трибушко Михайло Олександрович

*ст. гр. ФУПОзм-21, THEU
Науковий керівник – к.е.н., доцент Квасниця О.В.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БЮДЖЕТІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Децентралізацію фінансових ресурсів, слід розглядати як комплексне поняття, яке охоплює процес розподілу повноважень між рівнями влади щодо формування фінансових ресурсів, що надає можливість акумулювати та накопичувати такий обсяг фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, який забезпечує зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування, дає змогу забезпечити фінансову самостійність органів місцевого самоврядування у вирішенні власних самоврядних функцій та повноважень.

На сьогоднішній день в Україні ключова роль в розвитку системи фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування належить